Oponentský posudok na habilitačnú prácu **Mgr. Soni Hodákovej, PhD. :**

Reflexia empirických výskumov kognitívnych zručností a osobnostných charakteristík v akademickej príprave budúcich tlmočníkov.

1. *Aktuálnosť a náročnosť spracovania riešenej problematiky*

Profesijný rast a vedeckú dráhu habilitantky kontinuálne sledujem už od čias jej vysokoškolských štúdií. Som veľmi rada , že profit z absolutória v odbore cudzí (nemecký) jazyk a psychológia zužitkovala práve na výskum takej špecifickej translačnej činnosti akou je tlmočenie. Jej početné odborné publikácie, ktoré interdisciplinárne prepájajú teóriu tlmočenia s kognitívno-psychologickými charakteristikami tlmočníka tvoria doménu jej doterajšej publikačnej činnosti a sú nesporným obohatením doposiaľ len sporadických empirických výskumov k danej problematike. Výber témy habilitačnej práce a metodológiu jej spracovania preto považujem za logické vyústenie doterajšej vedeckej a pedagogickej dráhy autorky. Aktuálnosť problematiky spočíva v tom, že habilitandka na báze vlastných psychologicky orientovaných výskumov, výskumných zistení renomovaných odborníkov, ale aj parciálnych vedeckých výstupov kvalifikačných prác študentov translatológie skúma z viacerých výskumných perspektív kognitívne zručnosti a osobnostné charakteristiky dôležité pre profesijnú činnosť budúcich tlmočníkov, reflektuje ich v didaktike výučby tlmočenia s presahom do všeobecnejšej roviny - formatívnych edukačných aspektov vysokoškolskej prípravy tlmočníkov, vrátane ich celkového mentálneho zdravia. Interdisciplinárny rozmer empirických výskumov tlmočenia vnímaný cez optiku vedecky zdôvodnených pedagogických intervencií prináša rad komplexne štruktúrovaných zistení, ktoré sú inovatívne tak pre teóriu tlmočenia ako aj didaktiku jeho výučby. V tom vidím zásadný prínos a originalitu predloženej práce.

2. *Posúdenie úrovne habilitačnej práce a jej prínos*

Habilitačná práca Dr. Hodákovej nemá „klasické“ členenie na teoretickú a výskumnú časť, ale tvorí kompaktný celok s troma základnými, synkreticky prepojenými líniami: všeobecné teoretické východiská kognitívnych a psychologických vied, ich reflexia v empirických výskumoch zameraných na kognitívne zručnosti a osobnostné predpoklady tlmočníka, aplikačné možnosti výskumných zistení v učebnom kontexte prípravy tlmočníkov. Formálne je práca rozčlenená do šiestich kapitol. Z hľadiska ich vnútornej štruktúry autorka postupuje konzekventne od všeobecného ku konkrétnemu.
Úvodná kapitola ponúka syntetizujúci chronologický prehľad základných línií empirických výskumov v tlmočení. Stručnú genézu výskumných trendov prezentuje autorka z viacerých uhlov pohľadu: *Kto realizoval výskum*? *Čo bolo predmetom výskumu*? *Akými metódami sa realizoval?* a *Akým smerom sa uberá v súčasnosti*? Na pozadí týchto otázok sa ukazujú kľúčové vývojové štádiá empirického výskumu tlmočenia, príčiny výskumných limitov v minulosti a cesty jeho skvalitnenia, založené na medziodborovom prístupe, kombinácii výskumných metód a participatívnej spolupráci, translatológov, praktizujúcich tlmočníkov, učiteľov tlmočenia a vedcov z iných, interdisciplinárne prepojených odborov (ideálne integrovaných do jednej osoby).
Referenčný rámec pre ťažiskové časti práce (kap. 2, 3 a 4) tvorí kognitívna psychológia a psychológia osobnosti. Ide o výskumný terén, na ktorom sa habilitandka pohybuje s istotou a naplno profituje zo svojej duálnej odbornej kompetencie. K odbornému profilu si dovolím pridať aj jeden osobnostný: pozoruhodnú schopnosť Dr. Hodákovej vidieť veci v kontextoch

a súvislostiach. Dôkazom toho je aj stratégia spracovania uvedených kapitol. Už samotný fakt, že publikačne roztrúsené empirické výskumy k danej problematike z rôznych zdrojov a rôznej proveniencie sústredila na jedno miesto si zaslúži uznanie. Prepojením teoretických konceptov kognitívnej psychológie s empirickými výskumami už fokusovanými na tlmočenie habilitandka skúma súvislosti medzi jednotlivými funkciami pracovnej pamäti a rôznymi subprocesmi tlmočenia, ktoré si vyžadujú špeciálne mentálne operácie a tlmočnícke zručnosti. Usúvzťažňuje ich s potenciálnymi vplyvmi všeobecnej kognitívnej výbavy študenta a jeho osobnostnými charakteristikami. Prieniky hľadá v rovine základných kognitívnych zručnosti, vyšších osobnostných štruktúr (kognitívny štýl na osi závislosť vs. nezávislosť od poľa a impulzívnosť vs. reflexívnosť), osobnostných predpokladov (temperament, extraverzia vs. introverzia, stabilita vs. labilita) a motivácie ako situačnej a trvalej charakteristiky (anxieta vs.anxiozita). Na základe komplexu zistení potom vytvára kognitívno-osobnostný profil tlmočníka, čo považujem za mimoriadny prínos práce. Keďže danú problematiku vníma autorka vždy cez prizmu pedagogických intervencií za nemenej zásadnú považujem aj „typológiu“ schopností a zručností z pohľadu miery ich formovateľnosti a osvojiteľnosti v učebnom procese. V tejto súvislosti by som mala otázku, resp. podnet do diskusie. V empirických zisteniach habilitandky ma neprekvapilo vyššie fluktuačné rozpätie v konzekutívnom tlmočení v porovnaní so simultánnym. Informačné straty, resp. väčšiu chybovosť však okrem faktorov, ktoré uvádza autorka pripisujem aj tomu, že študenti ešte dostatočne neovládajú tlmočnícky zápis a majú problém so štrukturáciou informácií. Zamýšľam sa nad efektívnymi stratégiami sprostredkovania zápisu aj keď ide o veľmi individuálnu aktivitu. *Obmedziť sa na všeobecne prijímané generalizujúce princípy a zvyšok nadobudne študent skúsenosťou*? *Predstaviť rôzne modely zápisu „klasický“, mind mapping, kognitívny model a výber* nechať *na študentovi*? *Zamerať sa primárne na konkrétne zložky, napr. konektory a textovú kohéziu*? *Posilňovať všeobecnejšie roviny, napr. pamäť či verbálnu inteligenciu*? Aký je názor habilitandky?

Piata kapitola je venovaná problematike mentálneho zdravia a zvládania stresovej záťaže v príprave tlmočníkov. Téma, ktorá aspoň v rovine mentálneho zdravia, figurovala skôr ako marginálna, sa v kontexte aktuálne prežívanej, traumatizujúcej doby, javí ako bytostne aktuálna. Keďže tlmočenie je na základe výskumov považované za tretie najstresovejšie povolanie, techniky a formy zvládania stresu by mali byť integrálnou súčasťou akademickej prípravy tlmočníkov. Tohto faktu si bola habilitandka plne vedomá. Stala sa iniciátorkou zaradenia predmetu *Psychohygiena pre translatológov* do kánonu študijných predmetov a jeho náplň koncepčne zostavila tak, že nielen pokrýva široké spektrum záťažových faktorov v tlmočení ako potenciálnych stresorov, stratégie ich zvládania, relaxačné techniky, možnosti využitia podporných psycho-sociálnych mechanizmov, ale aj praktických aktivít na rozvoj personálnych a interpersonálnych zručností. V samostatnej podkapitole sa zaoberá záťažovými faktormi v dištančnej výučbe. Vychádza z vlastného prieskumu realizovaného v r. 2021 na vzorke 208 študentov translatológie. V tomto kontexte ma zaujalo viacero zistení a chcela by som sa habilitandky spýtať a jej názor. Popri negatívach dištančnej výučby (vyššia mentálna záťaž, problém s udržaním motivácie, sociálna izolovanosť) uvádzajú študenti aj jeden výrazný benefit: elimináciu stresu z kontaktnej prítomnosti učiteľa a spolužiakov. *Z pohľadu študenta je to prirodzená reakcia, ale ako vníma toto zistenie učiteľ*? *Ako vrátiť do „stresovej reality“ študentov, ktorí celú výučbu konzekutívneho tlmočenia absolvovali online?* Výskum sa realizoval na prelome 1.a 2.pandemickej vlny. *Existujú novšie výskumy? Modifikovali sa v priebehu času plusy a mínusy dištančnej výučby?* V odbornej komunite nie je jednotný názor na vedomé zakomponovanie stresujúcich faktorov do nácviku tlmočenia. Jeho zástancovia operujú zvýšením autenticity a priblížením pedagogického kontextu praxi. *Aký je názor habilitandky? Považovala by taký postup za efektívny? Ak áno, v akej forme a v akom štádiu výučby? Ak nie, prečo?*

Záverečná kapitola sa zaoberá potenciálom výskumných zistení v dizertačných a diplomových prácach zameraných na tlmočenie z hľadiska ich prínosu pre profesijnú činnosť absolventa. Štatistický prehľad kvalifikačných prác zo všetkých translatologických pracovísk na Slovensku za ostatné desaťročie a sumarizáciu základných tematických okruhov, vnímam ako mimoriadne záslužný počin. Napriek tomu, že nie všetky práce spĺňajú najvyššie odborné či metodologické kvality, ich „životnosť" len do absolutória mi pripomínala status exilových spisovateľov, ktorých diela v domácom prostredí končili v „šuplíku". Som veľmi rada, že sa ukazujú prvé pokusy „oživiť" výskumné zistenia absolventov a zakomponovať ich do širšieho kontextu kolaboratívnych výskumov. Túto kapitolu vnímam spolu s habilitandkou aj ako inšpiratívne médium pre ďalšie vedecké bádanie, ktoré by sa mohlo zamerať na zosumarizáciu základných zistení jednotlivých výskumov parciálnych problémov tlmočenia, ktorým sú diplomové práce venované.

3. *Posúdenie formálnej stránky práce*

Po formálnej stránke habilitačná práca spĺňa všetky stanovené kritéria na bibliografické spracovanie použitej literatúry a citačné normatívy. Má prehľadnú štruktúru, výklad je presný, zrozumiteľný a postupnosť otvárania jednotlivých tematických okruhov logická. Práca je písaná kultivovaným odborným jazykom. Grafická prezentácia vo forme grafov, tabuliek a schém je funkčným doplnením verbálneho textu.

4. *Explicitný návrh na udelenie titulu docent*

Celkovo hodnotím habilitačnú prácu Mgr. Soni Hodákovej, PhD. veľmi kladne. Habilitandka jednoznačne preukázala svoju odbornú erudíciu, vynikajúcu orientáciu v sekundárnych zdrojoch a schopnosť tvorivého, syntetizujúceho myslenia. Na základe povedaného odporúčam, aby bol Mgr. Soni Hodákovej, PhD. po úspešnom habilitačnom konaní udelený vedecko-pedagogický titul „docent" (doc.) v odbore habilitačného konania: prekladateľstvo a tlmočníctvo.

V Nitre, dňa 30. 3. 2022 Prof. PhDr. Daniela Müglová, CSc.